

Audiovisuaalisten sisältöpalvelujen esteettömyyden valvontamalli

Seuraavassa kuvataan vuoden 2021 alusta laajentuneita audiovisuaalisten sisältöpalvelujen esteettömyysvelvoitteita ja niiden sisältöä. Lisäksi kerrotaan, miten Liikenne- ja viestintävirasto tulee valvomaan velvoitteiden toteutumista.

1. Ääni- ja tekstityspalvelujen määrät tv-ohjelmistoissa ja vastaavissa ohjelmistoissa tilausohjelmalveluissa

VALVONNAN KOHTEET	KIINTIÖT	VALVONNAN TOTEUTUS
Yle TV1, TV2, Teema & Fem	100 %	vuosikysely Q1/2022 -
MTV3, Nelonen	75 %	vuosikysely Q1/2022 -
Yle Areena, mtv, Ruutu	30 %	vuosikysely Q1/2022 -

Televisio-ohjelmistojen osalta valvontamalli säilyy ennallaan. Ääni- ja tekstityspalvelua ei tarvitse liittää suorana lähetyksenä lähetettäviin musiikkiesityksiin eikä urheiluohjelmiin. Ääni- ja tekstityspalvelun osuuksista yksi kolmasosa ohjelmatunneista voidaan toteuttaa televisiotoiminnan harjoittajan tilausohjelmalvelussa.

Suorien lähetysten tekstityspalvelu voidaan vuoden 2021 loppuun asti toimittaa uusintalähetyksen yhteydessä. Uusinta, johon tekstitys on liitetty, on lähetettävä yleisön kannalta tarkoituksenmukaisena lähetyksaikana vuorokauden kuluessa suorasta lähetyksestä ja se on esitettävä tekstityksen valmistuttua tilausohjelmalvelussa mahdollisimman pian. Vuoden 2022 alusta lukien mainittu poikkeus koskee enää suorina lähetyksinä lähetettäviä alueuutisia.

Tilausohjelmalveluissa ääni- ja tekstitysvelvoitteiden alaisia ovat vain ne ohjelmistot, joiden tulee myös lineaariteleviiossa sisältää ääni- ja tekstityspalvelu. Ääni- ja tekstitysvelvollisuus ei siten koske esimerkiksi tilausohjelmalvelussa tarjolla olevia kyseisen toimijan muiden televisiokanavien ohjelmistoja tai muita vastaavia ääni- ja tekstitysvelvollisuuden piiriin kuulumattomia ohjelmistoja.

Liikenne- ja viestintäviraston näkemyksen mukaan samoja tilausohjelmalvelussa tekstitettyjä tai äänitekstitettyjä ohjelmatunteja ei voi laskea sekä televisio-ohjelmistojen ääni- ja tekstitysvelvoitteen osuuksiin (yksi kolmasosa ohjelmatunneista voidaan toteuttaa tilausohjelmalvelussa) että tilausohjelmalveluiden 30 prosentin kiintiöön. Tilausohjelmalvelussa tekstitetty tai äänitekstitetty ohjelma voidaan siten laskea vain jompaankumpaan näistä kiintiöistä.

2. Tekstityspalvelun laatu

Tekstityspalvelu tulee lain mukaan toteuttaa laadukkaasti siten, että tekstitys on käyttäjälle riittävän selkeää ja ymmärrettävää. Laatuvaatimuksella edesautetaan esteettömyysvelvollisuuden täysimääräistä toteutumista ja erityisryhmien mahdollisuutta käyttää audiovisuaalisia palveluja. Liikenne- ja viestintäviraston tehtävänä on arvioida tekstityspalvelun laadun riittävyttä.

2.1 Laadun kriteerit

Liikenne- ja viestintävirasto pitää ainakin seuraavia seikkoja laadukkaan tekstityksen olennaisina osina:

- **Tekstityksen ja ohjelmasisällön vastaavuus**
 - o Tekstitys seuraa ohjelmassa olevaa puhetta mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti, tarvittaessa tiivistäen ja selventäen siten, että tekstitys on ymmärrettävää.
 - o Tekstitys kattaa puheen lisäksi myös muut äänet, kuten poliisiauton sireenien ulvonnan tai oven koputuksen, kun niillä on juonen tai kokonaisvaikutelman kannalta merkitystä.
 - o Tekstityksessä noudatetaan tekstityksessä yleisesti käytettyjä merkintätapoja. Tekstityksessä pitää esimerkiksi kertoa, kuka puhujista on äänessä, jos videolla esiintyy useampia henkilöitä eikä kuvasta käy ilmi, kuka puhuu.
- **Tekstityksen kielen virheettömyys**
 - o Tekstitys noudattaa suomen yleiskielen kielioppi- ja oikeinkirjoitussääntöjä ja on virheetöntä kieltä, josta voi kuitenkin tarvittaessa poiketa.
- **Tekstityksen luettavuus ja mielletävyys**
 - o Tekstitys on helposti luettavaa ja sellaista, että katsoja mieltää tekstin sisältämän ajatuksen helposti.
- **Tekstityksen viiveettömyys**
 - o Tekstitys etenee ohjelmasisällön kanssa riittävän samanaikaisesti ilman viivettä.

2.2 Laadun arviointi

Laadun arvioinnissa *Liikenne- ja viestintävirasto ottaa huomioon* tekstityksen laatuun liittyvät standardit ja suositukset sekä tekstityspalvelun teknisen kehityksen, ja voi tarvittaessa hyödyntää myös muiden maiden sääntelyviranomaisten hyväksi havaitsemiaan käytäntöjä.

- Ohjelmatekstityksille on laadittu Kieliasiantuntijat ry:n koordinoiman tekstitystyöryhmän toimesta kansalliset laatusuositukset, joissa kuvataan, mistä hyvä tekstitys koostuu ja mitä siltä vaaditaan. *Liikenne- ja viestintävirasto kannustaa kaikkia toimijoita käyttämään laatusuositusta ohjelmiensa tekstityspalvelun toteuttamisessa.*
- Tekstitys voidaan toteuttaa ihmistyövoimin tai hyödyntämällä automaattista puheentunnistustekniikkaa, eikä laatua koskevassa säännöksessä oteta kantaa palvelun toteutustapaan. *Liikenne- ja viestintäviraston näkemyksen mukaan laatuvaatimus ei vielä mahdollista ainakaan kaikissa ohjelmatyypeissä pelkän automaattisen puheentunnistustekniikkaan perustuvan tekstityspalvelun käyttöä, vaan automaattista tekstitystä tulee käytännössä täydentää ihmistyövoimalla.*

Dnro TRAFICOM/1445/11.03.09/2021

6.5.2021

- *Laadun arvioinnissa virasto voi hyödyntää esimerkiksi Iso-Britannian viestintäviranomaisen Ofcomin luomaa laadun valvonnan mallia¹ soveltuvin osin. Malli koostuu kolmesta mittarista: tekstityksen virheettömyys, sopiva nopeus ja viiveettömyys. Virheettömyyttä arvioidaan kolmella eri tasolla sen mukaan, miten paljon ne häiritsevät, estävät ymmärtämistä tai voivat johtaa harhaan.*

Laadun arviointi poikkeaa ennakkoon tekstitettävien teosten ja suorien lähetyksen tekstitysten osalta. Myös suorien lähetyksen tekstitysten tulisi olla mahdollisimman ymmärrettäviä ja luettavia, vaikka kaikkia teknisiä suosituksia ei voitaisi noudattaa. Suorien lähetyksen tekstityksen ei luonnollisesti voi edellyttää olevan esimerkiksi viiveetöntä.

Osana toimialan itsesääntelyä Liikenne- ja viestintävirasto kannustaa kaikkia toimijoita keräämään tekstityspalvelujen laatua koskevaa palautetta katsojiltaan.

2.3 Viraston käytössä olevat valvontakeinot

Liikenne- ja viestintäviraston valvontakeinot perustuvat laissa säädettyyn toimivaltaan.

Virasto voi toteuttaa valvontaa ennakoivana ja ohjaavana, jolloin virasto toimittaa tekstitysvastuun alaisille toimijoille **ohjeistusta** velvoitteiden toteuttamiseksi.

Jälkikäteen valvontaa voidaan toteuttaa esimerkiksi **katsojavalitusten** perusteella tai viraston oma-aloitteisesti käynnistämällä selvityksillä koskien **yksittäistä laatua koskevaa asiaa**.

Valvonta voi olla myös **säännöllistä**, jolloin toimijoilta edellytetään vuosiraportointia laadun toteutumisesta ja esimerkiksi toimijoiden vastaanottamasta palautteesta.

Virasto voi toteuttaa myös jatkuvia tai yksittäisiä otantaan perustuvia **valvontatutkimuksia tai käyttäjäkyselyitä**.

Virasto voi myös pyytää valvontatehtävänsä tueksi **lausuntoja** tekstityksen laadun toteutumisesta joiltain alan asiantuntijatahoilta.

Tarvittaessa Liikenne- ja viestintävirasto voi antaa huomautuksen toimijalle, joka rikkoo tekstityspalvelun laatuvelvoitetta sekä velvoittaa tämän korjaamaan virheensä tai laiminlyöntinsä kohtuullisessa määräajassa. Asetetun velvoitteen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko tai uhka siitä, että toiminta keskeytetään taikka että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

2.4 Laadun valvonta vuonna 2021

Edellä esitetyt laadun kriteerit ja laadun arviointi toimivat *Liikenne- ja viestintäviraston ohjeistuksena* tekstitysvastuun alaisille toimijoille.

¹ <https://www.ofcom.org.uk>

Dnro TRAFICOM/1445/11.03.09/2021

6.5.2021

Virasto tulee pyytämään toimijoilta *selvitykset laadun toteutumisesta ja tiedot toimijoiden vastaanottamista laatu koskevista katsojapalautteista vuoden 2021 jälkimmäisellä puoliskolla.*

Katsojayhteydenottoja varten viraston verkkopalveluun on luotu sähköinen asiointilomake.

3. Toimintasuunnitelma palvelujen saattamisesta jatkuvasti ja asteittain esteettömiksi

Audiovisuaalisen sisältöpalvelun tarjoajan on laadittava esteettömyyttä koskevia toimintasuunnitelmia siitä, miten sen palveluja saatetaan jatkuvasti ja asteittain esteettömämmiksi vammaisille henkilöille ja millä keinoin asteittaisuutta edistetään.

Liikenne- ja viestintävirasto kerää ensimmäiset esteettömyyttä koskevat toimintasuunnitelmat syksyllä 2021. Toimintasuunnitelmien tarkemmasta sisällöstä ohjeistetaan erikseen tietojen keruun yhteydessä. Toimintasuunnitelmissa tulee esittää viraston pyytämät tiedot vuosille 2022 - 2023. Jatkossa toimintasuunnitelmat tullaan pyytämään 2 - 3 vuoden välein.

4. Raportti esteettömyyttä toteuttavista toimista

Audiovisuaalisen sisältöpalvelun tarjoajan on raportoitava säännöllisesti kansalliselle sääntelyviranomaiselle esteettömyyttä edistävien toimenpiteiden toteuttamisesta. Raportista tulee käydä ilmi, kuinka suuri prosentuaalinen osuus ohjelmista on esteettömästi loppukatsojien saatavilla. Siinä tulee myös kuvata tehtyjä toimenpiteitä esteettömyyden asteittaiseksi toteutumiseksi. Raportissa tulee kiinnittää erityistä huomiota esteettömyyden toteutumiseen tilausohjelmajärjestelmien ohjelmistoissa.

Liikenne- ja viestintävirasto pyytää toimijoilta ensimmäiset raportit esteettömyyttä edistäneistä toimenpiteistä vuosien 2021 - 2022 osalta alkuvuodesta 2023. Tämän jälkeen raportit pyydetään toimittamaan virastolle tarvittaessa.